

A NYOLCVANÉVES XII. PIUS PÁPA

Eddigi életrajzai majdnemhogy habozóan, szinte csak az érdekesség és „teljesség“ kedvéért, megemlítették róla, hogy mint római papnövendék és fiatal pap — leginkább az ókeresztény archeológia iránt érzett vonzódást. Ha életpályája szaktudományos irányba fordul, nem lehetetlen, hogy mint a katakombák régészetének egyik minden időben legtudósabb professzora írja műveit évtizedeken át fáradhatatlanul s ad elő valamelyik római egyetemen. S milyen patétikus volna ezt így állítani ellentétbe a valóban megfutott élettel és szereppel: hogy végülis nem a tizennyolc-tizenkilenc század előtti feliratok és képek, hanem az Idők Jelei közt olvasva mint Krisztus földi Helytartója irányította az egyház hajóját.

Az ellentétbe-állítás azonban nem mondana igazat. Mert az őskeresztény élet iránt oly szenvedélyesen érdeklődő hajdani fiatal pap s a mai tiarás, titáni aggastyán: ugyanaz az ember és ugyanolyan egyéniség. Az akkori tudósjelölt ifjú papnövendék, az elmúlt század végső évtizedében a római egyetem legtündöklőbb hallgatója — a krisztusi élet jegyeit kívánta kiolvasni és közölni a katakombák falának jegyeiből, ma pedig a jelen idők jelei közé vési ugyanezeket. Lényegének legbensőbb magva a pap, aki Krisztusé és Krisztust közli az emberekkel. Ugyanaz a pap, aki felszentelése után azonnal káplánságot vállal s a maga római szülőnegyedének egyik templomában misézik, gyónat, áldoztat. Személyes képességei, nyelvismeretei; az embereken és a helyzeteken való átlátás csodálatos ajándéka nyitnak neki utat lelkipásztori vagy tudományos pályafutás helyett az egyházi diplomácia felé, még XIII. Leó végső éveiben. Még látta — s a benyomásnak rá is nagynak kellett lennie — Rampollát, az akkori államtitkárt, bíborától, világhírétől, kíséretétől övezetten, a Vatikán pápai lakószárnyának harmadik emeletén, ahol az államtitkárság fogadótermei és hivatali szobái vannak, s ahol később ő maga, Pacelli Eugenio, három teljes pápaságnak volt munkatársa egyre emelkedőbb rangokkal az Egyház középponti kormányzatában. Az államtitkári hivatalosor lakai a Szent Péter Templom terére néznek, Bernini csodálatos oszlopsorának két felkőrére, a vizüket magasba ontó szökőkutakra, a keresztrel koronázott egyiptomi obeliszkre, s az apostolalakok tizenkétméteres kőszobraira a San Pietro erkélyén. Ez azonban innét a csak fizikai látvány. A harmadik emelet ifjú hivatalnokának a Terra bolygó egész felületére kellett látnia íróasztalától!

Látta ezenkívül — s a huszadik század egyháztörténetének eddigéig talán ez a legnagyobb jelenete — az új pápa, X. Pius államtitkárának, Merry del Val bíborosnak bevonulását hivatalába s halotta az „Instaurare omnia in Christo“ a „megújítani mindeneket Krisztusban“ jeligéjű pápaság egyházkormányzati programbeszédét, amikor Merry del Val odamutatott a feszületre s így szólt: „A mi politikánk a megfeszített Krisztus!“ Ki sejtette volna vajjon, hogy

az egyik sápadt, magas, szemüveges vatikáni titkár — utóda és folytatója lesz mind a kettőnek, egyiknek egyszer majd később az államtitkári, a másiknak pedig majdan a pápai székben! A történelem azonban szereti az ilyen jeleneteket.

Egész eddigi kormányzatából bizonyos, hogy a későbbi XII. Piusnak legnagyobb élménye X. Pius pápasága és Merry del Val államtitkársága volt. Minden bizonnyal rá jellemző, hogy ezt a két szentet választotta eszményeikül. Hogy X. Pius halála után éppen negyedszázaddal a nyomukba lép, akkor még ki tudta volna megmondani? Hiszen az első világháború jött, új körülmények, két új pápa is, és mind a kettőnek elsősorban kifelé kellett fordítani tevékenységét, a diplomácia, a világesemények felé. De amikor XI. Pius pápa Pacelli Eugeniót mint a Vatikán és a Kuria hivatalainak legnagyobb személyes jelenségét választja maga mellé államtitkárnak, különös, egyszerre mindenki megsejti körülötte a majdan homlokára szálló tiara arany derengését. S ez a hozzáfűződő sejtelen nem volt köznap jelenség. Századok óta oly meglepetésszerűen jöttek ki a megválasztott pápák a konklávéból! A vatikáni köztudat, a római nép ösztöne, s a modern időben a világsajtó: általában abban értettek egyet, hogy sohasem lehet tudni, még egy konklávé előtt sem, ki lesz a pápa. De hogy XI. Pius államtitkára az lesz, az szinte magától értetődő közvélekedés lett Rómában és ahol csak küldetéseiben megfordult az egész világon; ez ismét csak egyik határozott és felöltő ténye a huszadik század egyháztörténetének.

Vajjon mi volt az, ami a zikár, magas termet, a hosszúkás fő, s a zárt és mégis inkább mosolygó vonások felett előre is ott világoltatta a Hármaskorona tündöklését? Valami megnevezhetetlen, ami akár a lámpából a láng, belőle magából sugárzott elő, az alak, az arc, a zárt pillantás és a mosoly mögül. S azoknak, akik az 1938-as Eucharisztikus Szentévből nálunk is látták őt, mind ez a megnevezhetetlen, bonyolult és titokzatos hatás volt a benyomásuk róla. A lélek bensőségének, összeszedettségének és mélységének hatása. Azt sejthetjük — ma még megalapozottabban és határozottabban mint akkor — hogy ő maga is azzá lett, mint akiket példaképeül választott.

Azután 1939 jött, XI. Pius pápa halála, a második világháború első villámjelei, összeült a konklávé, s valóban ő, akit a Gondviselés erre előre kiformált, lesz a pápa. A Vigília akár egyházi, akár világi olvasói előtt — kell-e méltatnunk pápaságát? Ezeken az oldalakon, amelyek annyit emlegették őt és intézkedéseit, szükséges-e ismertetni mindazt, amit az egyházi élet elmélyítésének belső vonalán tett? Hisz mind tudjuk, melyek azok az intézkedései, amelyek egyenesen korszakot alkotóak a keresztény életnek a jelen korhoz való alkalmazásában. Az esti miséknek engedélyezése egymaga elegendő lett volna arra, hogy mint a liturgia célszerű és időszerű alkalmazásának óriása szerepeljen a pápák sorában. Ez az intézkedése azonban csak egy a többiek nagy vonalában. S mint ahogyan az öskereszténységéből a modern világba felújított esti misével a Szent Áldozatot hozta közelebb

a mai ember életlehetőségeihez, úgy a szentségi böjt rendelkezéseinek áthangolása által magával az Eucharisziával tette ugyanezt. További liturgikus rendelkezésekkel és engedélyekkel pedig az egyházi év eseményeit igyekszik mélyebben vésni a mai ember élményvilágába; a pápasága alatt szenttéavatottaknak számával a keresztény életnek főképp modernkori hőseit emelte az Egyház oltáira; az ősi mariológiai hittételek dogmává való emelésével viszont tovább építette a krisztusi Tanítói Hivatal munkásságát, s ugyane hivatalában adott szakadatlanul és ad ma is oktatást minden hívőnek a keresztény élet minden kérdésében.

Talán még liturgikus működésénél is nagyobb és mélyebben szánó hatást ér el ezzel a páratlan tanító tevékenységével. Ebben a tekintetben méltán csatlakozik a századforduló nagy tanító pápaihoz: XIII. Leóhoz, X. Piushoz és XI. Piushoz. Sőt átfogóképesség és egyetemesség tekintetében túlszárnyalja valamennyit. Nemzetközi fogadások alkalmával mondott beszédei megannyi remekbe készült fejtegetések a tudomány és a gyakorlati élet legkülönbözőbb kérdéseiről. Minden felvetődő kérdéshez, még a legelvontabbakhoz és a leggyakorlatibbakhoz is a tökéletes illetékesség igényével szól hozzá. Ézért akárhány beszéde egyenesen a világszenzáció erejével hat. Ezek a beszédek nemcsak XII. Pius pápaságának maradandó momentumai, hanem egyúttal korunk tudós lelkiismeretének beszédes bizonyítékai is.

Valóban ugyanolyan pap ő, mint aki egykor a katakomba-émlékeken hajolt a keresztény élet legősibb jelei és hagyományai fölé. Csodálatos életmű és csodálatos élet! Formálásában bámuljuk a Gondviselést, amely előre megszabta ezeket a képességeket, s bámuljuk azt az embert, aki szabadon, a maga akaratából illeszkedett ehhez a szerephez és töltötte be azt. Életét szemlélve azt is láthatjuk, mint valósíthatja meg az ember a teljes szabadságot s ugyanakkor a vele kapcsolatos isteni terveket. Szentséges Atyánk életének talán ez a legszebb s legemberibb és legistenibb tanulsága!

I j j a s A n t a l

HARTYÁNI FESZÜLET

*Kezed-lábad szabadon:
sróf tart a derekadon,
temetői Krisztusom.*

*Sovány tested öntöttvas;
ezüstsínre mázoltak
együgyűen, gyöngyalak.*

*Fád keríti kerítés,
hasztalan: vadvirág és
gyom töri át, szelíd nép.*

*Ölelgeti bús fátat,
csókolgatja vaslábad
igazlelkű áhitat.*

*Rossz szolgáló is rádköszön;
szava, mint a rács-közön
átkúszó virágözön:*

*körülfontja derekad
s — ahol a sróf belemart —
mint a repkény, rátapad.*

S z e d ő D é n e s